

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 3, ročník 14., vydané v júni 2026

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Ostrov Mull, Škótska vysočina. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD. (Inštitút edukológie a sociálnej práce, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

doc. Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

ORIGINÁLNE KOMPETENCIE ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY V SOCIÁLNEJ OBLASTI A INVESTIČNÁ VÝSTAVBA V KONTEXTE BEZPEČNOSTI: TEORETICKÉ A EMPIRICKÉ ASPEKTY VÝKONU VEREJNEJ SPRÁVY

ORIGINAL COMPETENCES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN THE SOCIAL FIELD
AND INVESTMENT CONSTRUCTION IN THE CONTEXT OF SECURITY:
THEORETICAL AND EMPIRICAL ASPECTS OF PUBLIC ADMINISTRATION
PERFORMANCE

Andrea Onušková, Dagmar Plančárová ¹

Autorky sú študentky doktorandského štúdia na Vysokej škole bezpečnostného manažérstva v Košiciach. Ich spoločný výskum je zameraný na originálne kompetencie územnej samosprávy so špeciálnym focusom na sociálnu oblasť a ich prepojenie s investičnou výstavbou verejnej správy v podmienkach Slovenskej republiky. Vo svojom výskume sa venujú teoretickým a právnym východiskám výkonu originálnych kompetencií obcí a vyšších územných celkov so špeciálnym zameraním na oblasť sociálnych služieb a s ňou spojený význam investičnej výstavby ako determinantného faktora dostupnosti sociálnych služieb pre občanov Slovenskej republiky.

Authors are PhD students at the University of Security Management in Košice. Their joint research focuses on the original competencies of local self-government, with a specific emphasis on the social sector and its connection to public administration investment construction within the context of the Slovak Republic. In their research, they examine the theoretical and legal foundations of the execution of original competencies by municipalities and self-governing regions. They specifically concentrate on the field of social services and the associated significance of investment construction as a determinant factor in the accessibility of social services for the citizens of the Slovak Republic.

¹ Adresa pracoviska: Ing. Andrea Onušková, MBA, Ing. Dagmar Plančárová, DBA, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, Koštová 1, 040 01 Košice
E-mail andrea.onuskova@vsbm.sk, dagmar.plancarova@vsbm.sk

Abstract

The article deals with the analysis of the original competencies of territorial self-government in the social sphere and their interconnection with investment construction in the conditions of the Slovak Republic. The aim of the article is to identify the theoretical and legal foundations of the exercise of the original competencies of municipalities and higher territorial units and to analyse the importance of investment construction as a determining factor in the accessibility of social services. The research is based on legal-analytical, comparative, and descriptive methods supplemented by the analysis of secondary statistical data. The empirical part of the article analyses the investment capacity of the regions of the Slovak Republic and its impact on the accessibility of social services. The results indicate significant regional disparities in the field of social infrastructure and confirm the importance of investment policy for the effective performance of decentralised competencies of public administration.

Keywords: territorial self-government, social services, investment construction, public administration, regional development

Abstrakt

Článok sa zaoberá analýzou originálnych kompetencií územnej samosprávy v sociálnej oblasti a ich prepojením s investičnou výstavbou v podmienkach Slovenskej republiky. Cieľom článku je identifikovať teoretické a právne východiská výkonu originálnych kompetencií obcí a vyšších územných celkov a analyzovať význam investičnej výstavby ako determinantného faktora dostupnosti sociálnych služieb. Výskum je založený na právno-analytickej, komparatívnej a deskriptívnej metóde doplnenej o analýzu sekundárnych štatistických údajov. Empirická časť článku analyzuje investičnú kapacitu regiónov Slovenskej republiky a jej vplyv na dostupnosť sociálnych služieb. Výsledky poukazujú na významné regionálne disparity v oblasti sociálnej infraštruktúry a potvrdzujú význam investičnej politiky pre efektívny výkon decentralizovaných kompetencií verejnej správy.

Kľúčové slová: územná samospráva, sociálne služby, investičná výstavba, verejná správa, regionálny rozvoj

Úvod

Územná samospráva predstavuje jednu zo základných zložiek decentralizovaného systému verejnej správy v Slovenskej republike (Tekeli, 2021). V teórii verejnej správy predstavujú originálne kompetencie (samosprávne funkcie) jadro lokálnej autonómie. Na rozdiel od preneseného výkonu štátnej správy, kde obec vystupuje ako „predĺžená ruka“ štátu, pri originálnych kompetenciách je obec samostatným subjektom politiky. Preto význam územnej samosprávy spočíva najmä zabezpečovaní verejných služieb na lokálnej a regionálnej úrovni, pričom sociálna oblasť patrí medzi najvýznamnejšie domény výkonu originálnych kompetencií.

Sociálne služby predstavujú významný nástroj sociálnej politiky štátu a ich zabezpečovanie je významnou súčasťou decentralizovaného modelu verejnej správy. Efektívnosť výkonu sociálnych kompetencií je však podmienená existenciou adekvátnej infraštruktúry a investičnej kapacity samosprávy. Investičná výstavba preto vytvára

materiálny a kapacitný základ kvalitného poskytovania sociálnych služieb a zároveň predstavuje významný faktor regionálneho rozvoja.

V podmienkach Slovenskej republiky dochádza v posledných rokoch k rastúcemu tlaku na sociálny systém v dôsledku demografického starnutia populácie, rastúcich regionálnych rozdielov a zvyšujúcich sa požiadaviek na kvalitu sociálnych služieb (Nižňanský, 2005). Tieto faktory vytvárajú potrebu efektívneho investičného plánovania a koordinácie verejných zdrojov na úrovni územnej samosprávy na všetkých úrovniach výkonu, hlavne však v oblasti originálnych kompetencií obcí a miest.

Význam skúmanej problematiky spočíva aj v tom, že investičná výstavba v sociálnej oblasti priamo ovplyvňuje dostupnosť sociálnych služieb pre obyvateľstvo daného regiónu. Rozvoj a budovanie zariadení sociálnych služieb a sociálneho bývania vytvára podmienky pre efektívne fungovanie lokálnej sociálnej politiky a zároveň prispieva k sociálnej inklúzii a regionálnej kohézii daného územia.

Charakteristika, vznik, znaky a funkcie územnej samosprávy

Územná samospráva predstavuje jednu zo základných foriem verejnej správy v demokratickom štáte, prostredníctvom ktorej obyvatelia určitého územia samostatne spravujú verejné záležitosti patriace do ich pôsobnosti (Tekeli, 2021). Ide o decentralizovaný spôsob výkonu verejnej moci, pri ktorom štát prenáša časť právomocí na samostatné územné celky, najmä obce a vyššie územné celky (Nižňanský, 2005).

Základným cieľom územnej samosprávy je zabezpečovanie potrieb obyvateľov na miestnej a regionálnej úrovni, pričom samospráva rozhoduje vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť a v súlade so zákonom (Esping-Andresen, 1990). Územná samospráva zároveň umožňuje občanom podieľať sa na správe verejných vecí prostredníctvom volených orgánov, čím posilňuje demokratický charakter štátu (Hamalová, 2014). Územná samospráva vznikla ako dôsledok decentralizácie verejnej správy a snahy zabezpečiť efektívnejšie riadenie verejných záležitostí na miestnej a regionálnej úrovni (OECD, 2021).

V podmienkach Slovenskej republiky bol moderný systém územnej samosprávy vytvorený po roku 1989 v rámci demokratizačných zmien spoločnosti. Významným medzníkom bolo prijatie zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, ktorým sa obnovila samostatnosť obcí (Balogová, 2018). Reforma verejnej správy bola následne doplnená vytvorením vyšších územných celkov zákonom č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov. Právny základ územnej samosprávy je zakotvený v Ústave Slovenskej republiky, podľa ktorej je obec samostatný územný a správny celok Slovenskej republiky združujúci osoby, ktoré majú na jej území trvalý pobyt.

Územná samospráva je založená na princípe decentralizácie moci, pričom umožňuje obciam a vyšším územným celkom samostatne rozhodovať o miestnych a regionálnych záležitostiach. Medzi základné znaky územnej samosprávy patria najmä *územný princíp, právna subjektivita, samostatnosť, demokratický charakter, hospodárska samostatnosť a zákonnosť*.

Prvým znakom je územný princíp, čo znamená, že samospráva je vždy viazaná na konkrétne územie, na ktorom vykonáva svoju pôsobnosť. Ide najmä o územie obce alebo

vyššieho územného celku, pričom obyvatelia tohto územia tvoria základ samosprávneho spoločenstva (Ústava Slovenskej republiky, čl. 64).

Ďalším významným znakom je právna subjektivita. Obec aj vyšší územný celok vystupujú ako samostatné právnické osoby, ktoré môžu vo vlastnom mene nadobúdať majetok, uzatvárať zmluvy alebo vystupovať v právnych vzťahoch (zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, § 1 ods. 1; zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov, § 2 ods. 2). Dôležitým znakom územnej samosprávy je aj samostatnosť. Samospráva rozhoduje o svojich vlastných záležitostiach nezávisle od štátu, pričom štát môže zasahovať len spôsobom ustanoveným zákonom. Ide najmä o rozhodovanie o miestnych otázkach, rozpočte, správe majetku či poskytovaní verejných služieb (Ústava Slovenskej republiky, čl. 65 ods. 1). Územná samospráva má zároveň demokratický charakter, pretože jej orgány sú vytvárané na základe slobodných volieb občanov. Obyvatelia obce alebo vyššieho územného celku si volia svojich zástupcov, ktorí následne rozhodujú o veciach verejného záujmu (Ústava Slovenskej republiky, čl. 69 ods. 2). Významným prvkom je aj hospodárska samostatnosť. Obce a vyššie územné celky disponujú vlastným majetkom, príjmami a finančnými prostriedkami, ktoré využívajú na zabezpečovanie svojich úloh. Súčasťou tejto samostatnosti je aj zostavovanie a schvaľovanie vlastného rozpočtu (zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, § 7; zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy). Posledným základným znakom je zákonnosť, ktorá znamená, že výkon samosprávy musí byť vždy v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a ostatnými právnymi predpismi. Orgány samosprávy nemôžu konať svojvoľne a pri výkone svojich právomocí sú viazané zákonom (Ústava Slovenskej republiky, čl. 67).

Decentralizácia verejnej správy

Decentralizácia verejnej správy predstavuje proces presunu právomocí, kompetencií a zodpovednosti zo štátu na nižšie úrovne verejnej správy, predovšetkým na orgány územnej samosprávy (Esping-Andersen, 1990). Jej základným cieľom je zvýšiť efektívnosť výkonu verejnej správy, priblížiť rozhodovanie občanom a posilniť demokratický charakter správy verejných vecí. V podmienkach Slovenskej republiky je decentralizácia úzko spojená s reformou verejnej správy, ktorá prebiehala najmä po roku 2000 a viedla k posilneniu postavenia obcí a vyšších územných celkov.

Teoretické východiská decentralizácie vychádzajú predovšetkým z princípu subsidiarity. Tento princíp znamená, že verejné úlohy a služby majú byť zabezpečované na tej úrovni verejnej správy, ktorá je občanom najbližšia a zároveň schopná tieto úlohy efektívne vykonávať. Praktickým dôsledkom subsidiarity je presun rozhodovania z centrálnej úrovne na regionálnu a miestnu úroveň, čím sa zvyšuje možnosť občanov podieľať sa na správe verejných záležitostí (Ústava Slovenskej republiky, čl. 64 – 71).

Podľa Oatesa (1999) decentralizácia prispieva k efektívnejšiemu poskytovaniu verejných služieb, pretože miestne a regionálne orgány lepšie poznajú potreby obyvateľov svojho územia. Lokálne authority dokážu pružnejšie reagovať na konkrétne problémy obyvateľstva a prijímať rozhodnutia zodpovedajúce miestnym podmienkam. Decentralizovaný systém zároveň podporuje hospodársku súťaž medzi samosprávami, čo môže viesť k zvyšovaniu kvality verejných služieb.

Na druhej strane decentralizácia vytvára zvýšené nároky na finančné a investičné zabezpečenie samospráv. Prenos kompetencií musí byť sprevádzaný aj presunom dostatočných finančných zdrojov, aby mohli obce a vyššie územné celky efektívne plniť svoje úlohy. V opačnom prípade môže dochádzať k rozdielnej kvalite poskytovaných verejných služieb, čo vedie k vzniku regionálnych disparít a prehlbovaniu sociálno-ekonomických rozdielov medzi jednotlivými regiónmi (zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy).

Decentralizácia verejnej správy preto predstavuje nielen organizačný proces presunu kompetencií, ale aj významný nástroj demokratizácie spoločnosti, zvyšovania participácie občanov a posilňovania miestnej a regionálnej samosprávy. Úspešnosť decentralizácie je však podmienená existenciou stabilného legislatívneho rámca, dostatočných finančných zdrojov a efektívnej spolupráce medzi štátom a územnou samosprávou.

Originálne a prenesené kompetencie územnej samosprávy a ich financovanie

Kompetencie územnej samosprávy možno rozdeliť na originálne a prenesené kompetencie. Toto rozdelenie vychádza z charakteru vykonávaných úloh a z miery samostatnosti samosprávy pri ich zabezpečovaní. Právny základ kompetencií územnej samosprávy je upravený najmä v Ústave Slovenskej republiky, zákone č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení a zákone č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov.

Originálne kompetencie predstavujú vlastné kompetencie územnej samosprávy, ktoré obec alebo vyšší územný celok vykonáva vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť a z vlastných finančných zdrojov (zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, § 4). Pri výkone týchto kompetencií samospráva samostatne rozhoduje o spôsobe ich zabezpečenia, pričom štát môže zasahovať len v rozsahu ustanovenom zákonom. Medzi originálne kompetencie obcí patria najmä zabezpečovanie miestnych verejných služieb, správa obecného majetku, miestne komunikácie, verejné osvetlenie, odpadové hospodárstvo, územné plánovanie či zabezpečovanie kultúrnych a športových aktivít. Významnú časť originálnych kompetencií predstavuje aj sociálna oblasť. Obce zabezpečujú najmä opatrovateľskú službu, komunitné služby, sociálne bývanie alebo terénnu sociálnu prácu (zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách).

Vyššie územné celky v rámci originálnych kompetencií zabezpečujú predovšetkým činnosť zariadení sociálnych služieb, regionálne plánovanie sociálnych služieb a koordináciu poskytovateľov sociálnych služieb na regionálnej úrovni (zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov, § 4).

Výkon originálnych kompetencií je úzko prepojený s investičnou politikou samosprávy. Zabezpečenie kvalitných sociálnych služieb si vyžaduje dostatočne rozvinutú sociálnu infraštruktúru, ako sú domovy sociálnych služieb, komunitné centrá, zariadenia pre seniorov alebo centrá sociálnej pomoci. Samosprávy preto musia plánovať investície do výstavby, rekonštrukcie a modernizácie týchto zariadení.

Prenesený výkon štátnej správy predstavuje situáciu, keď obec alebo vyšší územný celok vykonáva určité úlohy štátu na základe zákona. Pri výkone prenesených kompetencií samospráva nekoná vo vlastnom mene, ale v mene štátu, pričom je viazaná právnymi predpismi a pokynmi štátnych orgánov (Ústava Slovenskej republiky, čl. 71).

Medzi prenesené kompetencie patria najmä vedenie matrik, evidencia obyvateľov, výkon stavebného poriadku, ochrana životného prostredia, výkon niektorých úloh v školstve alebo rozhodovanie v správnom konaní (zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, § 5).

Na rozdiel od originálnych kompetencií sú prenesené kompetencie financované prevažne zo štátneho rozpočtu prostredníctvom dotácií a transferov, keďže samospráva pri ich výkone zabezpečuje úlohy štátu.

Financovanie územnej samosprávy

Financovanie územnej samosprávy predstavuje systém zabezpečovania finančných prostriedkov potrebných na výkon samosprávnych funkcií a plnenie úloh obcí a vyšších územných celkov (zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy).

Medzi základné zdroje financovania územnej samosprávy patria najmä:

- daňové príjmy,
- nedaňové príjmy,
- štátne dotácie a transfery,
- finančné prostriedky z fondov Európskej únie,
- úvery a návratné finančné výpomoci.

Najvýznamnejšou časťou príjmov obcí sú podielové dane, predovšetkým podiel na výnose dane z príjmov fyzických osôb. Významným zdrojom príjmov sú aj miestne dane a poplatky, napríklad daň z nehnuteľností alebo miestny poplatok za komunálny odpad (zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady).

Samospráva hospodári podľa vlastného rozpočtu, ktorý schvaľuje obecné zastupiteľstvo alebo zastupiteľstvo vyššieho územného celku. Rozpočet predstavuje základný finančný nástroj samosprávy, prostredníctvom ktorého sa plánujú príjmy a výdavky na zabezpečenie verejných služieb a rozvoj územia (zákon č. 583/2004 Z. z., § 9).

Bezpečnostný manažment územnej samosprávy

S výkonom originálnych aj prenesených kompetencií úzko súvisí aj bezpečnostný manažment územnej samosprávy. Predstavuje systém opatrení a činností zameraných na ochranu života, zdravia, majetku obyvateľov a zabezpečenie verejného poriadku. Jeho cieľom je predchádzať vzniku mimoriadnych udalostí, minimalizovať riziká a zabezpečiť efektívne riešenie krízových situácií (zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva). Bezpečnostný manažment zahŕňa najmä prevenciu rizík, krízové riadenie, civilnú ochranu, ochranu kritickej infraštruktúry a kybernetickú bezpečnosť. Význam bezpečnostného manažmentu narastá najmä v súvislosti s prírodnými katastrofami, technologickými haváriami, migračnými krízami či kybernetickými hrozbami.

Pri zabezpečovaní bezpečnosti na miestnej a regionálnej úrovni zohrávajú významnú úlohu viaceré subjekty. Na úrovni obcí ide predovšetkým o obecnú políciu, ktorá zabezpečuje verejný poriadok a ochranu majetku obyvateľov (zákon č. 564/1991 Zb. o obecnej polícii). Dôležitú úlohu plní aj Policajný zbor Slovenskej republiky, Hasičský a záchranný zbor, orgány civilnej ochrany a krízové štáby obcí a vyšších územných celkov.

Efektívne fungovanie bezpečnostného manažmentu je podmienené dostatočnými finančnými zdrojmi, kvalitným personálnym zabezpečením a koordináciou medzi štátom a územnou samosprávou. Investície do bezpečnostnej infraštruktúry, moderných technológií a preventívnych opatrení predstavujú dôležitú súčasť rozvoja samosprávy a ochrany obyvateľstva.

Sociálne služby ako nástroj verejnej politiky a bezpečnostného manažmentu

Sociálne služby predstavujú významný prvok sociálneho štátu a zároveň dôležitý nástroj verejnej politiky zameranej na zabezpečenie sociálnej ochrany obyvateľstva (Tomeš, 2011). Ich hlavnou úlohou je pomoc osobám, ktoré sa ocitli v nepriaznivej sociálnej situácii, podpora sociálneho začlenenia a zvyšovanie kvality života obyvateľov. Sociálne služby však neplnia iba sociálnu funkciu, ale majú aj významný bezpečnostný rozmer, pretože prispievajú k sociálnej stabilite, prevencii sociálneho napätia a ochrane zraniteľných skupín obyvateľstva (Keller, 2011). Právny rámec sociálnych služieb na Slovensku upravuje zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách.

Poskytovanie sociálnych služieb úzko súvisí s výkonom originálnych kompetencií územnej samosprávy. Obce a vyššie územné celky zabezpečujú sociálne služby vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť, pričom reagujú na potreby obyvateľov konkrétneho územia (zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, § 4). Decentralizácia verejnej správy a princíp subsidiarity umožňujú, aby boli sociálne služby poskytované na úrovni, ktorá je občanom najbližšia a dokáže najlepšie identifikovať ich potreby (Oates, 1999). Takýto systém zároveň posilňuje schopnosť samospráv efektívne reagovať na bezpečnostné a sociálne riziká vznikajúce na lokálnej úrovni.

Obce zabezpečujú najmä základné sociálne služby lokálneho charakteru, medzi ktoré patrí opatrovateľská služba, terénna sociálna práca, komunitné služby, sociálne poradenstvo alebo sociálne bývanie (zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách). Tieto služby zohrávajú významnú úlohu pri prevencii sociálneho vylúčenia, chudoby, kriminality a vzniku sociálno-patologických javov. Včasná pomoc sociálne odkázaným osobám môže výrazne prispieť k znižovaniu bezpečnostných rizík v miestnych komunitách.

Vyššie územné celky zabezpečujú regionálnu koordináciu sociálnych služieb a prevádzku špecializovaných zariadení sociálnych služieb, ako sú domovy sociálnych služieb, zariadenia podporovaného bývania alebo špecializované zariadenia pre osoby odkázané na pomoc iných (zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov, § 4). Súčasne zabezpečujú plánovanie rozvoja sociálnych služieb a koordináciu jednotlivých poskytovateľov sociálnych služieb na regionálnej úrovni. Táto koordinácia je dôležitá aj z hľadiska pripravenosti regiónov na riešenie mimoriadnych udalostí a krízových situácií.

Sociálne služby zároveň predstavujú významnú súčasť bezpečnostného manažmentu územnej samosprávy. Bezpečnostný manažment zahŕňa systém opatrení zameraných na ochranu života, zdravia, majetku a verejného poriadku (zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva). V krízových situáciách, ako sú prírodné katastrofy, pandémie, migračné krízy alebo sociálne nepokoje, zohrávajú sociálne služby významnú úlohu pri ochrane obyvateľstva a zabezpečovaní základných životných potrieb zraniteľných skupín. Dôležitou súčasťou bezpečnostného manažmentu je spolupráca samosprávy s bezpečnostnými

a záchrannými zložkami, ako sú obecna polícia, Policajný zbor SR, Hasičský a záchranný zbor, orgány civilnej ochrany a krízové štáby obcí a vyšších územných celkov (zákon č. 564/1991 Zb. o obecnej polícii). Sociálni pracovníci a poskytovatelia sociálnych služieb sú často prví, ktorí identifikujú sociálne problémy alebo krízové situácie v komunite, čím významne prispievajú k prevencii bezpečnostných hrozieb. Sociálne služby preto nemožno chápať iba ako nástroj sociálnej politiky, ale aj ako významný stabilizačný a bezpečnostný prvok fungovania spoločnosti. Efektívny systém sociálnych služieb prispieva k sociálnej súdržnosti, znižovaniu konfliktov, ochrane obyvateľstva a celkovému posilňovaniu bezpečnosti na miestnej aj regionálnej úrovni (Esping-Andersen, 1990).

Investičná výstavba a financovanie sociálnych služieb v podmienkach územnej samosprávy

Investičná výstavba predstavuje významný nástroj regionálneho rozvoja a zároveň materiálny predpoklad zabezpečovania verejných služieb (Buček, 2010). V podmienkach územnej samosprávy zohráva kľúčovú úlohu najmä pri vytváraní podmienok pre poskytovanie sociálnych služieb, zabezpečovanie sociálnej stability a zvyšovanie kvality života obyvateľstva. Investície do sociálnej infraštruktúry umožňujú samosprávam reagovať na meniace sa sociálne potreby obyvateľstva, demografický vývoj a narastajúce požiadavky na dostupnosť verejných služieb.

Sociálna infraštruktúra predstavuje súbor zariadení a objektov, ktoré slúžia na poskytovanie sociálnych služieb a zabezpečovanie sociálnej ochrany obyvateľstva. V rámci investičnej výstavby ide najmä o výstavbu zariadení sociálnych služieb, rekonštrukciu existujúcich objektov, budovanie komunitných centier, denných stacionárov, zariadení pre seniorov, krízových centier, útlukov, domovov sociálnych služieb alebo sociálneho bývania (zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách). Tieto investície vytvárajú základné materiálne podmienky pre efektívne poskytovanie sociálnych služieb na miestnej a regionálnej úrovni.

Význam investičnej výstavby v sociálnej oblasti súvisí aj s demografickými a spoločenskými zmenami. Starnutie populácie, rast počtu osôb odkázaných na pomoc iných, zvyšovanie počtu sociálne znevýhodnených skupín či zhoršovanie dostupnosti bývania vytvárajú tlak na rozširovanie kapacít sociálnych služieb a modernizáciu existujúcej infraštruktúry (Tomeš, 2011). Samosprávy preto musia reagovať na nové sociálne výzvy prostredníctvom dlhodobej investičnej politiky a strategického plánovania rozvoja územia.

Investície do sociálnej infraštruktúry významne ovplyvňujú kvalitu života obyvateľstva. Dostupnosť sociálnych služieb umožňuje zlepšenie sociálnej situácie jednotlivcov, podporuje sociálnu integráciu a znižuje riziko sociálneho vylúčenia. Moderné a kvalitné zariadenia sociálnych služieb zároveň zvyšujú komfort a bezpečnosť klientov sociálnych služieb, najmä seniorov, zdravotne postihnutých osôb alebo osôb v krízovej sociálnej situácii (Keller, 2011).

Významným aspektom investičnej výstavby je aj jej bezpečnostný rozmer. Sociálne služby a sociálna infraštruktúra zohrávajú dôležitú úlohu pri zabezpečovaní sociálnej stability a prevencii bezpečnostných rizík. Nedostatočná dostupnosť sociálnych služieb môže viesť k nárastu sociálneho napätia, chudoby, bezdomovectva, kriminality alebo sociálno-

patologických javov. Investície do komunitných centier, krízových zariadení alebo sociálneho bývania preto prispievajú nielen k sociálnej ochrane obyvateľstva, ale aj k posilňovaniu verejnej bezpečnosti a stability spoločnosti (Keller, 2011).

Sociálna infraštruktúra zohráva významnú úlohu aj v rámci bezpečnostného manažmentu územnej samosprávy. V prípade mimoriadnych udalostí, prírodných katastrof, pandémie alebo humanitárnych kríz môžu zariadenia sociálnych služieb slúžiť ako centrá pomoci pre obyvateľstvo. Krízové centrá, zariadenia núdzového bývania alebo komunitné centrá poskytujú priestor na dočasné ubytovanie, distribúciu pomoci a zabezpečenie základných potrieb zraniteľných skupín obyvateľstva (zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva). Investície do bezpečnosti budov, bezbariérovosti, energetickej efektívnosti alebo digitálnych technológií zároveň zvyšujú pripravenosť samospráv na riešenie krízových situácií.

Výkon sociálnych služieb je úzko prepojený s financovaním územnej samosprávy. Zabezpečenie kvalitných sociálnych služieb a realizácia investičných projektov si vyžadujú dostatočné finančné zdroje. Samosprávy financujú sociálne služby najmä z daňových príjmov, štátnych dotácií, transferov, eurofondov alebo vlastných príjmov (zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy). Významnú časť príjmov predstavujú podielové dane, predovšetkým podiel na výnose dane z príjmov fyzických osôb, ako aj miestne dane a poplatky.

Veľký význam pri financovaní investičných projektov majú fondy Európskej únie. Prostredníctvom európskych štrukturálnych a investičných fondov môžu obce a vyššie územné celky realizovať projekty zamerané na modernizáciu sociálnej infraštruktúry, výstavbu komunitných centier, podporu sociálneho bývania alebo rozvoj terénnych sociálnych služieb (MPSVR SR, 2023). Eurofondy zároveň umožňujú znižovať regionálne disparity a podporovať vyvážený regionálny rozvoj.

Dôležitú úlohu zohráva aj strategické plánovanie investičnej politiky samospráv. Obce a vyššie územné celky musia pri plánovaní investícií vychádzať z potrieb obyvateľstva, demografických prognóz a regionálnych rozvojových dokumentov. Efektívna investičná politika umožňuje samosprávam zabezpečiť dlhodobú udržateľnosť sociálnych služieb a efektívne využívať dostupné finančné zdroje (Buček, 2010).

Nedostatočné financovanie sociálnych služieb alebo zanedbávanie investícií do sociálnej infraštruktúry môže mať negatívne dôsledky na fungovanie spoločnosti. Nedostatok kapacít sociálnych zariadení, nízka kvalita poskytovaných služieb alebo zlá dostupnosť sociálnej pomoci môžu viesť k prehĺbovaniu sociálnych rozdielov, rastu chudoby a zvýšeniu bezpečnostných rizík v spoločnosti. Z tohto dôvodu je investičná výstavba v oblasti sociálnych služieb dôležitou súčasťou sociálnej politiky štátu, regionálneho rozvoja a bezpečnostného manažmentu územnej samosprávy.

Investičná výstavba v sociálnej oblasti preto nepredstavuje iba technický alebo ekonomický proces, ale komplexný nástroj sociálneho rozvoja, ochrany obyvateľstva a posilňovania bezpečnosti spoločnosti. Efektívne investície do sociálnej infraštruktúry prispievajú k sociálnej stabilite, ochrane zraniteľných skupín obyvateľstva, zvyšovaniu kvality života a celkovému rozvoju miest a regiónov (Esping-Andersen, 1990).

Analýza realizovanej investičnej výstavby do sociálnej infraštruktúry z pohľadu územnej samosprávy

Výskum sa zameriaval predovšetkým na dostupnosť sociálnych služieb, úroveň investícií do sociálnej infraštruktúry a schopnosť obcí zabezpečovať zákonom stanovené úlohy v sociálnej oblasti (zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách). Význam skúmanej problematiky súvisí najmä s rastúcimi sociálnymi potrebami obyvateľstva, starnutím populácie a zvyšujúcimi sa požiadavkami na bezpečnostný manažment územnej samosprávy.

Predmetom skúmania boli originálne kompetencie obcí v sociálnej oblasti, ktoré obce vykonávajú vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť (zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, § 4). Výskum sa zameriaval najmä na zabezpečovanie opatrovateľskej služby, denných stacionárov, komunitných centier, jedální pre dôchodcov, prepravnej služby, sociálneho bývania, terénnej sociálnej práce a podpory osôb v nepriaznivej sociálnej situácii (zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách). Tieto služby predstavujú základný nástroj sociálnej ochrany obyvateľstva na miestnej úrovni a zároveň významný faktor sociálnej stability a bezpečnosti komún.

Empirická časť zároveň skúmala investičný rozvoj obcí, predovšetkým výstavbu, rekonštrukciu a modernizáciu zariadení sociálnych služieb, realizáciu bezbariérových úprav, technické vybavenie sociálnych zariadení a využívanie externých zdrojov financovania, najmä eurofondov a štátnych dotácií (zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy). Význam investičnej politiky samospráv spočíva v tom, že kvalitná sociálna infraštruktúra predstavuje základný predpoklad efektívneho výkonu sociálnych služieb a zabezpečenia primeranej kvality života obyvateľstva.

Výskum vychádzal z predpokladu, že úroveň investičného rozvoja významne ovplyvňuje schopnosť obcí zabezpečovať sociálne služby na primeranej úrovni. Obce s vyššou investičnou aktivitou a lepším finančným zabezpečením disponujú modernejšou sociálnou infraštruktúrou, vyššou kapacitou zariadení sociálnych služieb a lepšími podmienkami na poskytovanie sociálnej pomoci obyvateľstvu (Buček, 2010). Naopak, nedostatočné investície môžu viesť k obmedzenej dostupnosti sociálnych služieb, zhoršovaniu sociálnej situácie obyvateľstva a rastu sociálnych a bezpečnostných rizík.

Empirická analýza zároveň reflektuje skutočnosť, že Slovenská republika patrí medzi krajiny s výrazne fragmentovanou štruktúrou územnej samosprávy. Mnohé malé obce disponujú obmedzenými finančnými a personálnymi kapacitami, čo negatívne ovplyvňuje ich schopnosť zabezpečovať kvalitné verejné služby vrátane sociálnych služieb (Melichová – Varecha, 2020). Výskumy poukazujú na to, že malé samosprávy často nedokážu efektívne zabezpečovať rozsiahlejšie verejné služby bez spolupráce s inými obcami alebo využívania externých zdrojov financovania.

Dôležitou súčasťou empirického skúmania bol aj bezpečnostný aspekt výkonu sociálnych služieb. Sociálne služby predstavujú významný stabilizačný faktor spoločnosti, pretože pomáhajú predchádzať sociálnemu vylúčeniu, chudobe, bezdomovectvu a sociálno-patologickým javom (Keller, 2011). Investície do komunitných centier, zariadení sociálnych služieb alebo sociálneho bývania preto prispievajú nielen k sociálnej ochrane obyvateľstva, ale aj k posilňovaniu verejnej bezpečnosti a sociálnej stability.

Realizácia empirického výskumu

Empirický výskum bol zameraný na analýzu vplyvu investičného rozvoja obcí na výkon ich originálnych kompetencií v sociálnej oblasti. Výskum sa sústredil najmä na dostupnosť sociálnych služieb, úroveň investícií do sociálnej infraštruktúry, financovanie sociálnych služieb a schopnosť obcí zabezpečovať zákonom stanovené úlohy v oblasti sociálnej politiky (zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách). Výskum bol realizovaný na vzorke troch typologicky odlišných obcí Slovenskej republiky, ktoré reprezentovali rozdielnú veľkostnú kategóriu územnej samosprávy:

Typ obce	Charakteristika	Počet obyvateľov
Malá obec	vidiecka obec	do 1 000 obyvateľov
Stredne veľká obec	rozvíjajúca sa obec	1 001 – 5 000 obyvateľov
Väčšie mesto	mestská samospráva	nad 5 000 obyvateľov

Tabuľka 1 – Charakteristika skúmaných obcí
Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR (2025)

Výskum bol realizovaný prostredníctvom:

- analýzy rozpočtov obcí,
- analýzy komunitných plánov sociálnych služieb,
- analýzy programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja,
- komparácie investičných výdavkov,
- vyhodnotenia údajov Ministerstva financií SR a Štatistického úradu SR.

Výsledky empirického výskumu

Výsledky analýzy potvrdili výrazné rozdiely medzi jednotlivými kategóriami obcí v oblasti poskytovania sociálnych služieb a investičného rozvoja sociálnej infraštruktúry.

Dostupnosť sociálnych služieb

Výskum preukázal, že malé obce zabezpečovali prevažne iba základné sociálne služby, najčastejšie:

- opatrovateľskú službu, rozvoz stravy pre seniorov, terénnu sociálnu prácu.

Naopak, väčšie obce a mestá poskytovali širšie spektrum sociálnych služieb:

- denné stacionáre, komunitné centrá, sociálne bývanie, zariadenia pre seniorov,
- krízové služby, prepravnú službu.

Obec	Počet sociálnych služieb	Počet zariadení sociálnych služieb
Malá obec	2	1
Stredne veľká obec	5	3
Väčšie mesto	9	7

Tabuľka 2 – Dostupnosť sociálnych služieb
Zdroj: vlastné spracovanie podľa komunitných plánov sociálnych služieb obcí (2025)

Analýza ukázala, že rozsah poskytovaných sociálnych služieb priamo súvisel s ekonomickou a investičnou kapacitou obce.

Investičné výdavky do sociálnej infraštruktúry

Významné rozdiely boli zistené aj v oblasti investičných výdavkov do sociálnej infraštruktúry.

Obec	Výdavky na sociálnu oblasť	Investície do sociálnej infraštruktúry
Malá obec	24 800 €	4 500 €
Stredne veľká obec	118 000 €	42 000 €
Väčšie mesto	684 000 €	195 000 €

Tabuľka 3 – Výdavky obcí na sociálnu oblasť (2024)
Zdroj: vlastné spracovanie podľa rozpočtov obcí a MF SR (2025)

Výskum potvrdil, že väčšie mestá disponovali výrazne vyššími investičnými možnosťami. Investície smerovali najmä do:

- rekonštrukcie zariadení sociálnych služieb, budovania komunitných centier, modernizácie zariadení pre seniorov, bezbariérových úprav,
- digitalizácie sociálnych služieb.

Malé obce realizovali investície prevažne iba v nevyhnutnom rozsahu, najmä z dôvodu nedostatku finančných zdrojov.

Využívanie externých zdrojov financovania

Výskum zároveň potvrdil význam externých zdrojov financovania pri rozvoji sociálnej infraštruktúry.

Obec	Využitie eurofondov	Výška externých zdrojov
Malá obec	nie	0 €
Stredne veľká obec	áno	78 000 €
Väčšie mesto	áno	420 000 €

Tabuľka 4 – Využívanie externých zdrojov financovania
Zdroj: vlastné spracovanie podľa MIRRI SR (2025)

Obce, ktoré využívali fondy Európskej únie a štátne dotácie, dosiahli vyššiu úroveň modernizácie sociálnej infraštruktúry. Externé financovanie bolo využité najmä na:

- rekonštrukciu komunitných centier, výstavbu sociálneho bývania,
- modernizáciu zariadení sociálnych služieb, bezbariérové úpravy verejných budov.

Bezpečnostný aspekt sociálnych služieb

Empirický výskum zároveň potvrdil význam sociálnych služieb z hľadiska bezpečnosti a sociálnej stability obcí. Obce s rozvinutejšou sociálnou infraštruktúrou vykazovali:

- nižšiu mieru sociálneho vylúčenia, lepšiu dostupnosť pomoci pre seniorov a sociálne odkázané osoby, vyššiu úroveň komunitnej spolupráce,
- nižší výskyt sociálnych konfliktov.

Významnú úlohu zohrávali najmä:

- komunitné centrá,
- terénna sociálna práca,
- sociálne bývanie,
- denné stacionáre.

Väčšie mestá disponovali aj lepšou pripravenosťou na riešenie krízových situácií, keďže mali vybudovanú rozsiahlejšiu sociálnu infraštruktúru a lepšie personálne zabezpečenie sociálnych služieb.

Empirická analýza potvrdila, že investičný rozvoj predstavuje jeden z najvýznamnejších faktorov ovplyvňujúcich výkon originálnych kompetencií obcí v sociálnej oblasti. Obce s vyššou investičnou kapacitou zabezpečovali širší rozsah sociálnych služieb, disponovali modernejšou sociálnou infraštruktúrou a vykazovali vyššiu schopnosť reagovať na sociálne a bezpečnostné potreby obyvateľstva.

Výskum zároveň poukázal na výrazné regionálne a veľkostné rozdiely medzi samosprávami. Malé obce boli výrazne limitované nedostatkom finančných zdrojov, personálnych kapacít a obmedzenými možnosťami čerpania eurofondov. Väčšie mestá naopak dokázali efektívnejšie realizovať investičné projekty a zabezpečovať komplexnejšie sociálne služby.

Výsledky výskumu potvrdili, že sociálne služby nemožno chápať iba ako nástroj sociálnej politiky, ale aj ako významný prvok bezpečnostného manažmentu a sociálnej stability spoločnosti. Článok poukazuje na skutočnosť, že výkon sociálnych kompetencií nemožno vnímať izolovane od ekonomických, finančných a investičných možností územnej samosprávy. Výsledky empirickej analýzy zároveň potvrdili, že investičná kapacita samospráv významne ovplyvňuje rozsah, dostupnosť a kvalitu poskytovaných sociálnych služieb.

Výskum preukázal výrazné rozdiely medzi malými obcami a väčšími mestami. Väčšie samosprávy disponovali širším spektrom sociálnych služieb, vyššími investičnými výdavkami a modernejšou sociálnou infraštruktúrou. Naopak, malé obce boli limitované najmä nedostatkom finančných zdrojov, personálnych kapacít a obmedzenými možnosťami získavania externého financovania. Empirické zistenia tak potvrdili teoretické predpoklady decentralizácie verejnej správy, podľa ktorých efektívnosť výkonu samosprávnych kompetencií závisí od ekonomickej a fiškálnej kapacity územnej samosprávy (Esping-Andersen, 1990). Výsledky výskumu ukázali, že investície do komunitných centier, zariadení sociálnych služieb alebo sociálneho bývania pozitívne vplyvajú na sociálnu stabilitu obcí, znižovanie sociálneho vylúčenia a prevenciu sociálno-patologických javov. Sociálne služby tak neplnia iba sociálnu funkciu, ale predstavujú aj významný prvok bezpečnostnej politiky miest a obcí (Keller, 2011). Teoretickým prínosom je aj systematizácia poznatkov týkajúcich sa územnej samosprávy, sociálnej politiky, financovania samospráv a investičného manažmentu v podmienkach Slovenskej republiky. Článok prepája poznatky z oblasti verejnej

správy, regionálneho rozvoja, sociálnej politiky a bezpečnostného manažmentu do jednotného analytického rámca.

Praktický a aplikačný prínos výskumu pre plánovanie a realizáciu investičnej politiky obcí a vyšších územných celkov

Praktický prínos spočíva v možnosti využitia výsledkov empirickej analýzy pri plánovaní a realizácii investičnej politiky obcí a vyšších územných celkov (Buček, 2010). Výsledky výskumu poukázali na to, že investície do sociálnej infraštruktúry významne zvyšujú dostupnosť sociálnych služieb a zlepšujú schopnosť samospráv reagovať na sociálne a bezpečnostné potreby obyvateľstva.

Empirická analýza preukázala, že obce využívajúce externé zdroje financovania, najmä fondy Európskej únie a štátne dotácie, dosahovali vyššiu úroveň rozvoja sociálnej infraštruktúry. Tieto obce realizovali rozsiahlejšie investičné projekty, modernizovali zariadenia sociálnych služieb a rozširovali kapacity komunitných centier či zariadení pre seniorov. Výsledky preto môžu slúžiť ako podklad pre efektívnejšie nastavenie systému financovania originálnych kompetencií samosprávy.

Praktické využitie výsledkov možno aplikovať najmä pri:

- tvorbe komunitných plánov sociálnych služieb,
- príprave rozpočtov obcí,
- identifikácii investičných potrieb sociálnej infraštruktúry,
- strategickom plánovaní regionálneho rozvoja,
- rozhodovaní o prioritách financovania sociálnych služieb,
- plánovaní sociálneho bývania a komunitných centier,
- nastavovaní bezpečnostných a preventívnych opatrení v obciach.

Výsledky empirickej analýzy môžu byť využité aj pri hodnotení regionálnych rozdielov v dostupnosti sociálnych služieb. Výskum totiž poukázal na výrazné disparity medzi menšími obcami a väčšími mestami v oblasti financovania sociálnych služieb, investičných možností a dostupnosti sociálnej infraštruktúry. Výsledky výskumu poukazujú tiež na potrebu posilnenia investičnej kapacity samospráv ako nevyhnutného predpokladu kvalitného výkonu sociálnych kompetencií a zabezpečenia dlhodobu udržateľného regionálneho rozvoja.

Zistenia empirickej časti môžu byť využité:

- pri príprave investičných projektov financovaných z fondov Európskej únie,
- pri modernizácii zariadení sociálnych služieb,
- pri rozširovaní kapacít komunitných centier,
- pri tvorbe regionálnych a lokálnych verejných politík,
- pri nastavovaní systému koordinácie sociálnych služieb medzi obcami a vyššími územnými celkami,
- pri plánovaní bezbariérových úprav verejných budov,
- pri realizácii opatrení sociálnej prevencie a bezpečnostného manažmentu.

Výskum zároveň poukázal na význam sociálnych služieb z pohľadu bezpečnosti a sociálnej stability spoločnosti. Obce s rozvinutejšou sociálnou infraštruktúrou vykazovali vyššiu schopnosť reagovať na sociálne problémy obyvateľstva a lepšiu pripravenosť na riešenie krízových situácií. Investície do sociálnej infraštruktúry preto predstavujú nielen nástroj

sociálnej politiky, ale aj významný prvok prevencie sociálneho napätia, marginalizácie obyvateľstva a bezpečnostných rizík. Výsledky článku môžu byť využité aj pri tvorbe legislatívnych a systémových opatrení zameraných na efektívnejšie financovanie sociálnych služieb a posilnenie investičných možností územnej samosprávy v podmienkach Slovenskej republiky.

Záver

Územná samospráva predstavuje významnú súčasť decentralizovaného systému verejnej správy a zohráva nezastupiteľnú úlohu pri zabezpečovaní sociálnych potrieb obyvateľstva (Oates, 1999). Sociálne služby patria medzi najvýznamnejšie originálne kompetencie obcí a vyšších územných celkov, pričom ich efektívny výkon je podmienený nielen legislatívnym rámcom, ale aj ekonomickými, personálnymi a investičnými možnosťami samosprávy (zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách).

Teoretická časť článku poukázala na podstatu územnej samosprávy, princípy decentralizácie verejnej správy a význam originálnych kompetencií v sociálnej oblasti. Súčasne zdôraznila význam investičného rozvoja ako základného predpokladu budovania sociálnej infraštruktúry, zabezpečovania dostupnosti sociálnych služieb a posilňovania sociálnej stability obyvateľstva. Významným zistením bolo aj prepojenie sociálnej politiky s bezpečnostným manažmentom územnej samosprávy, keďže kvalitná sociálna infraštruktúra predstavuje významný preventívny nástroj eliminácie sociálneho vylúčenia, chudoby a sociálno-patologických javov (Keller, 2011).

Empirická časť potvrdila existenciu výrazných rozdielov medzi jednotlivými kategóriami obcí v oblasti investičnej kapacity, financovania sociálnych služieb a rozsahu poskytovaných sociálnych služieb. Analýza preukázala, že väčšie mestá a ekonomicky silnejšie samosprávy disponovali vyššou investičnou aktivitou, modernejšou sociálnou infraštruktúrou a širším spektrom sociálnych služieb. Naopak, malé obce boli výrazne limitované nedostatkom finančných zdrojov, slabšou administratívnou kapacitou a obmedzenými možnosťami realizácie investičných projektov. Výsledky empirického výskumu zároveň potvrdili hypotézu, že investičná aktivita samospráv priamo vplýva na dostupnosť a kvalitu sociálnych služieb. Obce, ktoré investovali do modernizácie zariadení sociálnych služieb, komunitných centier alebo sociálneho bývania, dosahovali vyššiu úroveň sociálnej stability a lepšiu schopnosť reagovať na sociálne potreby obyvateľstva. Významnú úlohu zohrávalo aj využívanie externých zdrojov financovania, najmä fondov Európskej únie a štátnych dotácií, umožnili realizáciu rozsiahlejších investičných projektov.

Empirická analýza zároveň preukázala, že sociálne služby nemožno vnímať iba ako nástroj sociálnej politiky, ale aj ako významný prvok bezpečnostného manažmentu územnej samosprávy. Rozvinutá sociálna infraštruktúra prispievala k znižovaniu sociálneho napätia, podpore sociálnej inklúzie a prevencii bezpečnostných rizík v miestnych komunitách. Investície do sociálnych služieb tak predstavujú nielen ekonomický a sociálny, ale aj bezpečnostný nástroj rozvoja územia.

Významným problémom zostáva rastúci tlak na sociálny systém spôsobený demografickým starnutím populácie, rastúcim počtom sociálne odkázaných osôb a zvyšujúcimi sa požiadavkami na kvalitu sociálnej starostlivosti (Tomeš, 2011). V tejto

súvislosti je nevyhnutné posilňovať finančnú stabilitu územnej samosprávy, podporovať efektívne investičné plánovanie, rozvíjať medziobecnú spoluprácu a vytvárať podmienky pre širšie využívanie externých zdrojov financovania.

Na základe získaných poznatkov možno konštatovať, že investičná výstavba v sociálnej oblasti nepredstavuje iba technický alebo ekonomický nástroj rozvoja, ale významný faktor sociálnej stability, regionálnej kohézie, bezpečnosti a kvality života obyvateľstva (Buček, 2010). Efektívna koordinácia sociálnej politiky, investičného rozvoja a bezpečnostného manažmentu územnej samosprávy preto predstavuje jeden zo základných predpokladov dlhodobo udržateľného fungovania moderného decentralizovaného štátu.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. Ing. Martin Mašľan, PhD., MSc.*

Použitá literatúra

1. BALOGOVÁ, Beáta, 2018. *Verejná správa a samospráva*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. ISBN 978-80-8152-640-5.
2. BUČEK, J. a kol. *Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava: EKONÓM, 2010. ISBN 978-80-225-3005-2.
3. ESPING-ANDERSEN, Gøsta, 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 978-0-691-02857-6.
4. HAMALOVÁ, Mária, 2014. *Komunálna ekonomika a politika*. Bratislava: Sprint 2. ISBN 978-80-89710-07-8.
5. KELLER, J. *Sociologie organizace a byrokracie*. Praha: SLON, 2011. ISBN 978-80-7419-039-9.
6. MELICHOVÁ, K. – VARECHA, L. Financial capacity and municipal expenditures in Slovak municipalities. *Sustainability*, 2020, roč. 12, č. 2, article 2390. ISSN 2071-1050.
7. NIŽŇANSKÝ, Viktor, 2005. *Decentralizácia a reforma verejnej správy na Slovensku*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky. ISBN 80-89051-24-9.
8. OATES, W. E. An essay on fiscal federalism. *Journal of Economic Literature*, 1999, roč. 37, č. 3, s. 1120–1149.
9. OECD, 2021. *Decentralisation and Regional Development*. Paris: OECD Publishing. ISBN 978-92-64-36698-9.
10. PIKE, Andy, RODRÍGUEZ-POSE, Andrés a John TOMANEY, 2016. *Local and Regional Development*. London: Routledge. ISBN 978-0-415-70358-1.
11. REITŠPÍS, Jozef a kol., 2019. *Manažérstvo bezpečnostných rizík*. Žilina: EDIS – vydavateľstvo Žilinskej univerzity. ISBN 978-80-554-1558-5.
12. TEKELI, Jozef a kol., 2021. *Právo územnej samosprávy*. Bratislava: Wolters Kluwer SR. ISBN 978-80-571-0388-6.
13. TOMEŠ, I. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub, 2011. ISBN 978-80-7419-050-4.
14. Štatistický úrad Slovenskej republiky. *DATAcube – štatistická databáza* [online]. Bratislava: ŠÚ SR, 2025 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://datacube.statistics.sk>
15. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. *Sociálne štatistiky SR* [online]. Bratislava: ÚPSVaR SR, 2025 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://www.upsvr.gov.sk>
16. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 1992 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/>
17. Zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 1994 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1994/42/>

18. Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 2001 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/302/>
19. Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 1990 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/369/>
20. Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 2008 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/448/>
21. Zákon č. 564/1991 Zb. o obecnej polícii [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 1991 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1991/564/>
22. Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 2004 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/582/>
23. Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy [online]. Národná rada Slovenskej republiky, 2004 [cit. 13. 5. 2026]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/583/>

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189